

112. *Sorbus aria* (L.) Crantz - Jarzab mączny

Zasięg *S. aria* obejmuje niemal całą zachodnią, środkową i południową Europę, północno-zachodnią Afrykę i Wyspy Kanaryjskie. Jarzab mączny jest bardzo zmienny, zwłaszcza na Węgrzech i na Półwyspie Bałkańskim, toteż dokładne wykreślenie jego granicy zasięgu w tym rejonie jest bardzo trudne (mylony z innymi gatunkami). W Skandynawii występują bardzo blisko spokrewnione z *S. aria* jarzaby, jak: *S. obtusifolia* (DC.) Hedl. i *S. rupicola* (Syme) Hedl., a na Krymie, Kaukazie i w Małej Azji: *S. graeca* (Spach) Hedl., *S. persica* Hedl. i inne.

Gatunek światłolubny, rośnie najczęściej na skałach wapiennych, na brzegach lasów i w podszyciu świetlistych lasów, zwykle w niższych położeniach górskich, wyjątkowo na nizinie. W Alpach dochodzi do 2155 m n.p.m.

Przez Polskę przebiega północna granica zasięgu *S. aria*. Występuje on przede wszystkim w Tatrach i w Pieninach. W Tatrach Zachodnich znany jest z wielu stanowisk rozproszonych na obszarze między Nosalem a Siwiańskimi Turniami i Koryciskami. Rośnie głównie w reglu dolnym, przeważnie w formie krzewiastej. Największe skupienie jarzabu mącznego znajduje się w Dolinie Za Bramką pod Jasiowymi Turniami, gdzie drzewiaste okazy nie należą do rzadkości. Maksimum wysokościowe osiąga na Jatkach Zakopiańskich 1350 m n.p.m.

Według M. Zajączkowskiego (1949, Prace Roln.-Leśne, 45) w Wielkich Koryciskach i na Skalce nad Łysą Polaną jarzab mączny wchodzi w skład zespołu *Carici-Festucetum Tatrae* razem z takimi gatunkami, jak: *Pinus silvestris*, *Picea excelsa*, *Juniperus communis*, *Sorbus aucuparia*, *Fagus sylvatica*, *Carex sempervirens* ssp. *Tatrorum*, *Carduus glaucum*, *Primula auricula*, *Leontodon incanus*, *Sempervivum soboliferum*, *Bupleurum ranunculoides*, *Bellidiastrum Michellii*, *Campanula cochleariifolia*, *Phyteuma orbiculare* i inne.

W Pieninach *S. aria* rośnie na szczytowych, wapiennych skałach, zwłaszcza w centralnej części masywu, po ok. 970 m n.p.m. S. Kulczyński (1928, Bull. Int. d. l'Acad. Polon. d. Sc. et. d. Lettr, Suppl. 2) podaje, że obok takich gatunków, jak: *Cotoneaster integerrima*, *C. melanocarpa*, *Rosa pendulina*, *R. obtusifolia* i *Rubus saxatilis* jest jarzab mączny ograniczony w swym występowaniu w Pieninach głównie do zespołu *Varietum pinetosum*.

The range of *S. aria* distribution covers almost the whole western, central and southern Europe, North-West Africa and the Canary Islands. Whitebeam is very variable, particularly in Hungary and in the Balkans, thus an exact delimitation of its range is very difficult in that region, where it is readily confused with other species. In Scandinavia there occur species very closely related to *S. aria*, namely *S. obtusifolia* (DC.) Hedl. and *S. rupicola* (Syme) Hedl., and in the Crimea, on the Caucasus and in Asia Minor *S. graeca* (Spach) Hedl., *S. persica* Hedl. and others.

S. aria is a light demanding species, usually found growing on calcareous rocks, at forest edges or in the shrub layer of sparse woods, generally in the lower mountainous regions, exceptionally in lowlands. In the Alps it reaches as far as 2155 m. elevation.

Through Poland passes the northern limit of the range of *S. aria*. It occurs mainly in the Tatras and in the Pieniny. In the western Tatras it is known to occur in many localities scattered in the area between Nosal and Siwiańskie Turnie and Koryciska. It grows primarily in the valleys and lower slopes, usually bushy in habit. The largest grouping of *S. aria* is to be found in the Za Bramką valley below Jasiowe

Turnie, where individuals tree-like in the form are not unusual. On Zakopiańskie Jatki it reaches its highest elevation in Poland, 1350 m.

According to M. Zajączkowski (1949, Prace Roln.-Leśne, 45) in the Wielkie Koryciska and on Skalka above Łysa Polana whitebeam enters an association of *Carici-Festucetum Tatrae*, together with such species as: *Pinus silvestris*, *Picea excelsa*, *Juniperus communis*, *Sorbus aucuparia*, *Fagus sylvatica*, *Carex sempervirens* ssp. *Tatrorum*, *Carduus glaucum*, *Primula auricula*, *Leontodon incanus*, *Sempervivum soboliferum*, *Bupleurum ranunculoides*, *Bellidiastrum Michellii*, *Campanula cochleariifolia*, *Phyteuma orbiculare* and others.

In the Pieniny, *S. aria* grows on the upper parts of calcareous rocks, particularly in the central part of the massif at about 970 m. elevation. S. Kulezyński (1928, Bull. Int. d. l'Acad. Polon. d. Sc. et d. Lettr., Suppl. 2) claims that together with such species as *Cotoneaster integerrima*, *C. melanocarpa*, *Rosa pendulina*, *R. obtusifolia* and *Rubus saxatilis*, *S. aria* is limited in its distribution in the Pieniny mainly to the *Varietum pinetosum* association.

Ареал *S. aria* охватывает почти всю Западную, Среднюю и Южную Европу, Северо-Западную Африку, а также Канарские острова. Рябина ария очень изменчива, особенно в Венгрии и на Балканском полуострове, поэтому точно определить границу ареала в этом районе очень трудно (спутывается с другими видами). В Скандинавии встречаются близко родственные с *S. aria* рябины: как *S. obtusifolia* (DC.) Hedl. и *S. rupicola* (Syme) Hedl. а в Крыму, на Кавказе и в Малой Азии: *S. graeca* (Spach) Hedl., *S. persica* Hedl. и другие.

Рябина ария относится к числу светолюбивых пород. Она чаще всего растёт на известковых скалах, на окраинах лесов и в подлеске изреженных лесов, обыкновенно в нижнем поясе гор, реже на низменности. В Альпах она достигает до 2155 м над урвнем моря.

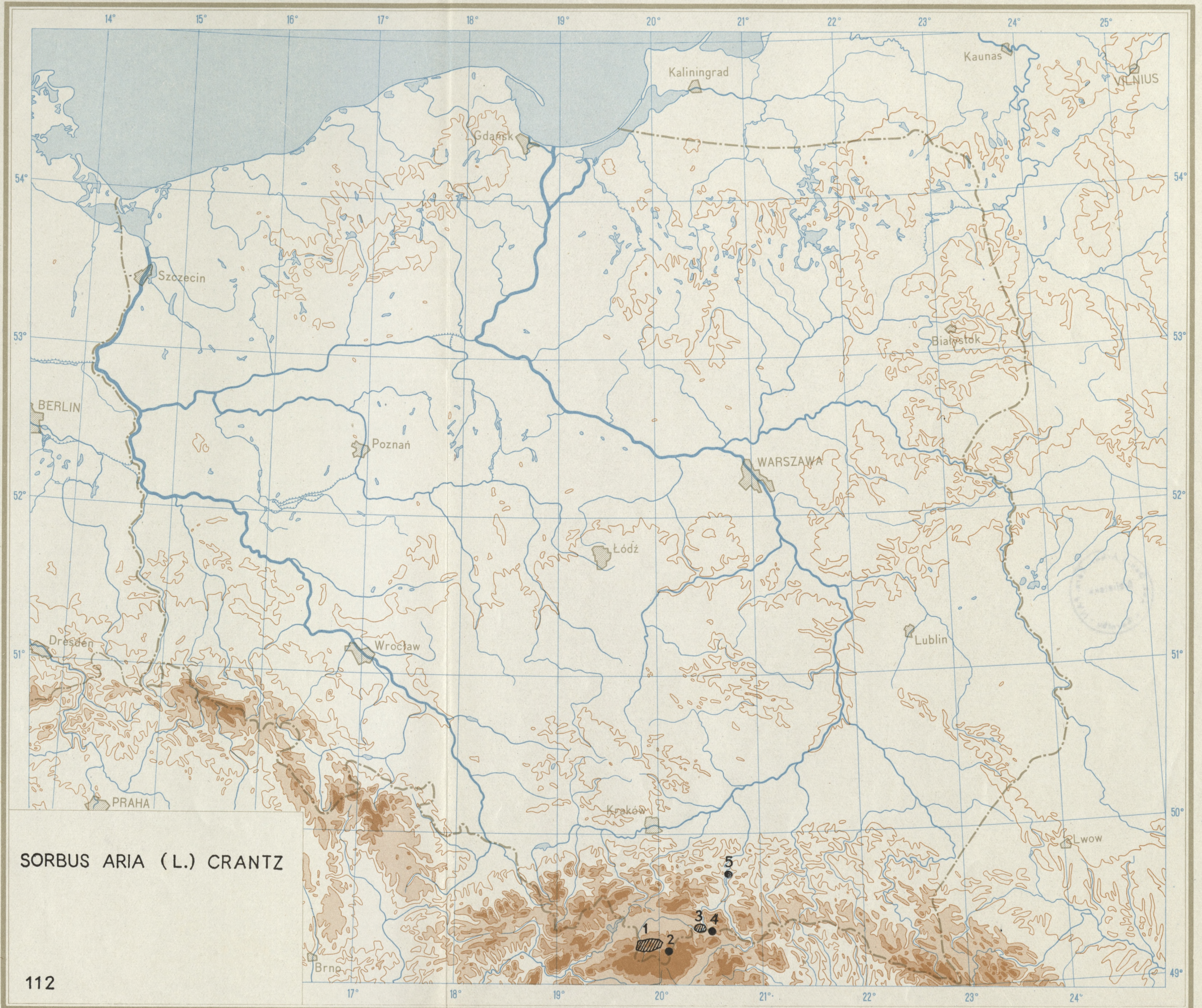
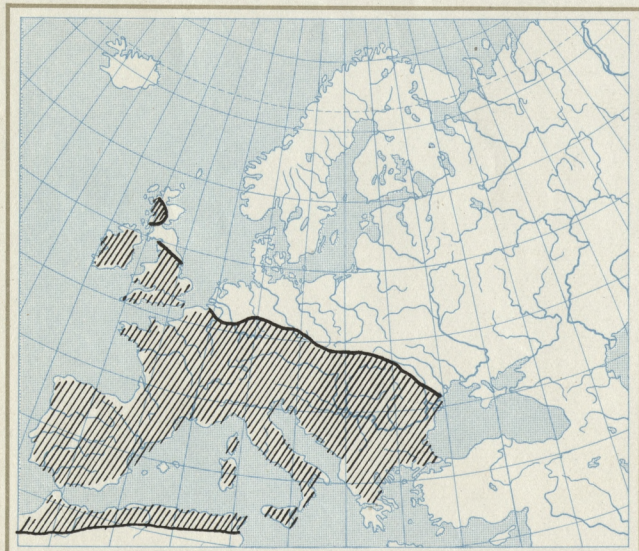
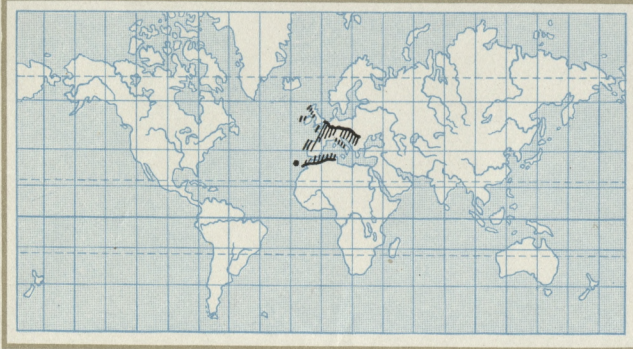
Через Польшу проходит северная граница распространения *S. aria*. Встречается она преимущественно в Татрах и в Пенинах. В Западных Татрах известны многие местонахождения, разбросанные на территории между Носалем, Сивяньскими Турнями и Корыцисками. Растёт преимущественно в нижнем поясе горных лесов в виде кустарников. Самое большое скопление *S. aria* находится в долине За бражкой под Ясёвыми Турнями, где часто можно встретить крупные экземпляры, а высотного максимума достигает в местонахождении Ятка Закопяньска — 1350 м н. ур. моря.

По М. Заёнчковскому (1949, Prace Roln.-Leśne, 45) в Вельких Коруцисках и на Скалце над Лысой Поляной рябина ария входит в состав ассоциации *Carici-Festucetum Tatrae* вместе с такими породами, как: *Pinus silvestris*, *Picea excelsa*, *Juniperus communis*, *Sorbus aucuparia*, *Fagus sylvatica*, *Carex sempervirens* ssp. *Tatrorum*, *Carduus glaucum*, *Primula auricula*, *Leontodon incanus*, *Sempervivum soboliferum*, *Bupleurum ranunculoides*, *Bellidiastrum Michellii*, *Campanula cochleariifolia*, *Phyteuma orbiculare* и другие.

В Пенинах *S. aria* растёт на высоких известковых скалах, особенно в центральной части массива, примерно на 970 м н. ур. моря. По С. Кульчинскому (1928, Bull. Int. d. l'Acad. Polon. d. Sc. et d. Lettr., Suppl. 2) наряду с такими породами, как: *Cotoneaster integerrima*, *C. melanocarpa*, *Rosa pendulina*, *R. obtusifolia* и *Rubus saxatilis* рябина ария в Пенинах преимущественно приурочена к ассоциации *Varietum pinetosum*.

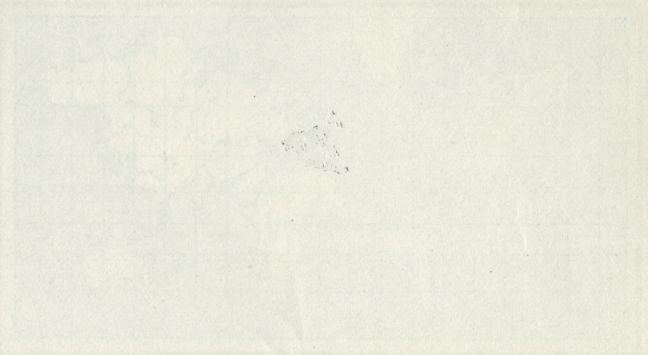
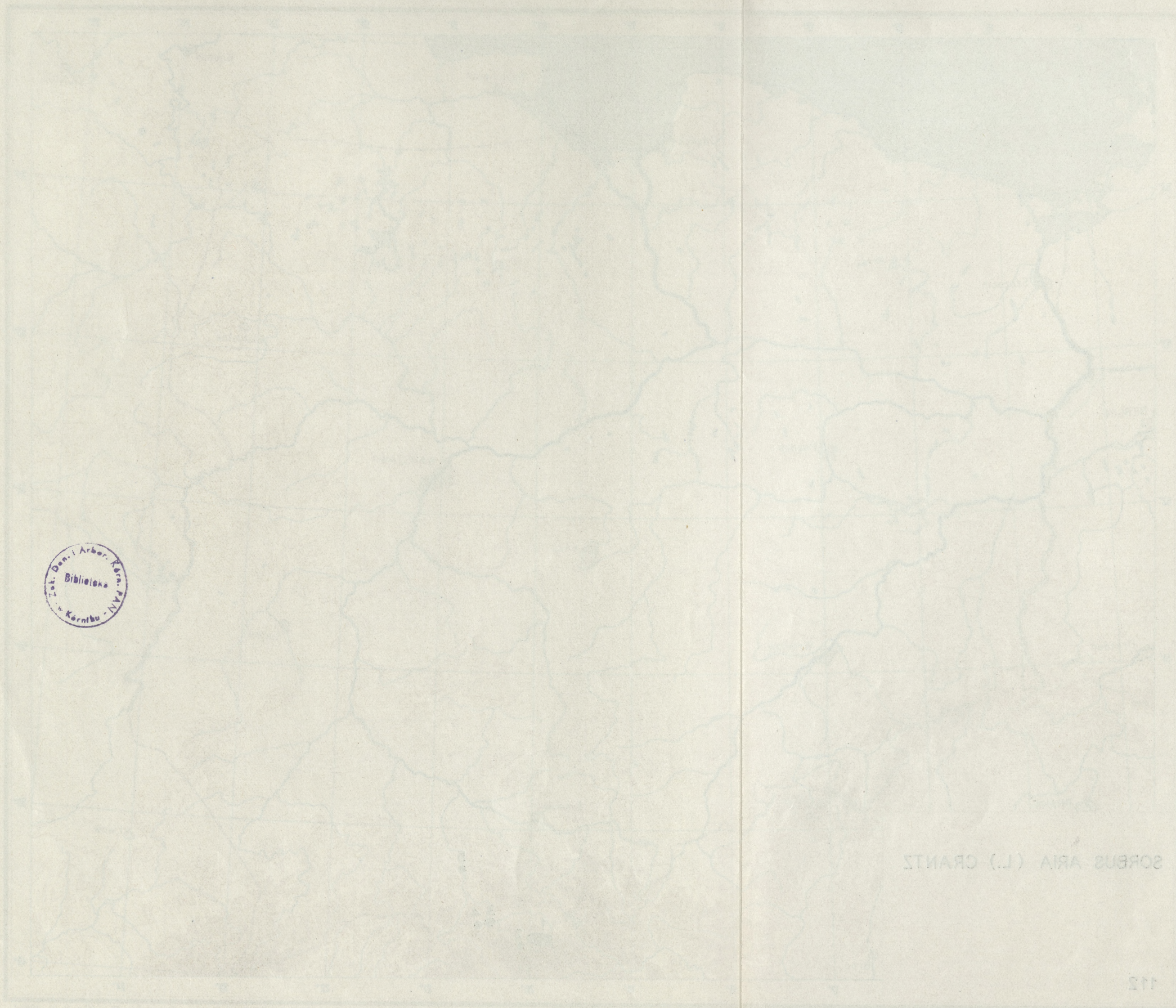
STANOWISKA — LOCALITIES — МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ

1. Tatry Zachodnie — dość często, 960—1350 m n.p.m. (Janota, 1867, Spraw. Kom. Fizj., 1; Knapp, 1872, Pfl. Galiz. u. Bukowina; Kotula 1889—1891, Rozm. roślin. naczyn. w Tatrach; Berdau, 1890, Fl. Tatr, Pienin; Pawłowski, 1956, Fl. Tatr, 1)!!
2. Tatry Wysokie: Dolina Filipki (Czartoryski, 1963, in obs.); Skalka nad Łysą Polaną, 1000—1050 m n.p.m. (Zajączkowski, 1. c.; Pawłowski 1. c.)!!
3. Pieniny — dość często po 970 m n.p.m. (Berdau, 1. c.; Wołoszczak, 1895, Spraw. Kom. Fizj., 30; Kulezyński, 1. c.; Kobendza, 1955, Fl. Polsk., 7)!!
4. Małe Pieniny: Łażne Skalki, 775 m n.p.m. (Czartoryski, 1964)!!; Rabsztyn, 847 m n.p.m. (Wołoszczak, 1. c.)!!
5. Ostra Góra nad jeziorem Rożnowskim (Środoń, 1948, Chroń. Przyr. Ojez., 9/10; Jarosz, 1951, Parki Narodowe).

SORBUS ARIA (L.) CRANTZ

112

SORBUS ARIA (L.) CRANTZ

112

